

precedent, especially so if one approaches it without the real knowledge of the context that generated it.

Ivan Djordjević

**Мирјана Ротер-Благојевић,
Стамбена архитектура Београда у
19. и почетком 20. века**

Архитектонски факултет
Универзитета у Београду, Орион арт
Београд 2006, 522 стр.

Београд, један од најстаријих градова у Европи, метропола некадашње Југославије, а пре тога и данас – Србије, познат је по честим разарањима, али и значајним обновама, захваљујући којима је мењао свој садржај, структуру и физиономију.

Период 19. и почетка 20. века обухвата историјски период у коме се Београд преображава од турске утврђене, пограничне вароши у град европских назора, са Статутом, Урбанистичким планом и развијеном грађевинском регулативом.

Овај транзициони амбијент суштински је деловао на развој архитектуре и урбанизма града, како на општем плану, тако и на појединачним примерима грађевина, првенствено оних стамбене намене. Највећи помак од Оријента ка Европи догодио се баш у стамбеној култури његових становника. Суштинске промене догодиле су се у погледу организације плана, конструкције грађевина, односно материјализације структура, инфраструктурне опремљености и естетике стамбених здања.

Монографија Стамбена архитектура Београда у 19. и почетком 20. века представља до сада најобимнију,

најцеловитију и најкомплекснију студију на ову тему, која се заснива на докторској дисертацији коју је доц. др Мирјана Ротер-Благојевић осмислила у сарадњи са недавно преминулим професором Јованом Нешковићем и ментором-професором Најом Куртовић-Фолић. Докторат представља синтезу досадашњег рада архитектке Ротер-Благојевић на пољу истраживања стамбене архитектуре, али и испитивања бројних аутора: Николе Несторовића, Богдана Несторовића, др Бранка Максимовића, Жељка Шкаламере, др Дивне Ђурић-Замоло, Гордане Гордић, др Бранка Вујовића и других.

Метод истраживања садржи упоредну анализу развоја европске и домаће градитељске праксе тога времена, праћење актуелности и савремених тенденција у тадашњој Европи, као и брзину и начин њихове примене у нашој средини.

Ново „читање“ појединачних грађевина са аспекта просторне организације, те конструктивног склопа и композиције фасаде са примењеним декоративним елементима, резултат је ауторових свеобухватних и систематских истраживања, у која је укључена и анализа грађевинског законодавства као основе за осмишљен настанак града и његових здања.

Из овога се може закључити да анализирани грађевине представљају вредну градитељску баштину, која као материјални вид културе изузетно много говори о периоду новије историје Београда.

Студија садржи предговор и пет поглавља различитог обима и садржаја: 1) Увод; 2) Урбани и архитектонски преображај Београда током 19. и почетком 20. века; 3) Анализа просторне организације стамбених зграда; 4) Архитектонско обликовање

стамбених зграда; 5) Закључна разматрања.

На крају публикације налази се шири резиме студије на енглеском језику, Скраћенице, Библиографија, Порекло илустрација и Индекс.

Монографија је богато илустрована бројним конкретним примерима који садрже схеме локација, анализе основа и фасада, као и бројним фотографијама из различитих временских периода. Посебан квалитет студије чине обимне напомене на крају сваког поглавља, у којима су дати изузетно вредни подаци о градитељима, стиловима градње, архитектонским елементима и др. Најобимније, и за истраживаче најинтересантније, сегменте чине треће и четврто поглавље, у којима су изведена типолошка испитивања анализираних грађевина. Типолошка истраживања којима обилује ова студија посебно су значајна јер се путем њих уочавају одређени константни базични елементи, који се јављају као полазиште у историји градитељства. Као такве, типолошке анализе, за разлику од досадашњих квалификација, имају за циљ утврђивање основних принципа који су карактеристични за урбанистички и архитектонски аспект истраживаних грађевина.

Примарни критеријуми у трећем поглављу, на основу којих су дефинисани основни типови, јесу облик основе и урбанистичка диспозиција, као и основне особине унутрашње просторне организације куће или стамбене јединице.

Код вишепородичних зграда, ови критеријуми су проширени додатним истраживањима начина груписања стамбених јединица (по хоризонтали и вертикали), по врсти и положају хоризонталних и вертикалних комуникација, као и сложености склопа и

броју стамбених јединица на једном нивоу.

За анализу обликовања и композиције фасаде карактеристичних типова, усвојени критеријуми били су хоризонтална подела, рашчлањеност површина фасаде и употреба мезанина и мансардних кровова.

Томе су придодате и анализе секундарних хоризонталних подела, вертикалних подела, као и положај појединих особених елемената фасаде – попут балкона, портала и др.

Мале, али изузетно вредне за нашу културу, просторне целине (Косачићев венац, Савинац и др.) и поједини улични потези недвосмислено говоре о бурном развоју стамбене архитектуре Београда током 19. и почетком 20. века. Обновом и заштитом ових урбаних целина, као и појединачних грађевина, чувамо амбијенте у којима је настао аутентични београдски дух, који је провејавао међу његовим становништвом тога времена и који се деценијама неговао као део традиције која под ударом глобализације прети да ишчезне са ових простора. Ова комплексна студија др Мирјане Ротер-Благојевић представља значајан помак у истраживању наше културне (градитељске) баштине, управо зато што представља основу за даља темељна проучавања и будуће стваралачке пројекте у којима ће се афирмисати нови приступи изучавања наше прошлости.

Горан Бабић

Mirjana Roter-Blagojević, *Stambena arhitektura Beograda u 19. i početkom 20. veka* (Dwelling Architecture in Belgrade in 19 and beginning of 20th century)

Arhitektonski fakultet Univerziteta u Beogradu, Orion art,
Beograd 2006, 522 pp.

Belgrade is one of the oldest cities in Europe, known for being capital of the former Yugoslavia and at present, the capital of Serbia. During its history, the city was destroyed and damaged many times but also renewed as much, causing the city to change its contents, structure and appearance.

The period of the 19th and 20th century is a historical period for Belgrade, where the city is experienced a transformation from a Turkish provincial fort into a city of more European values, with the Statute, Architectural regulation and developed building legislation.

This transitional ambient affected greatly the development of the Belgrade architecture and urban tendency, especially so the development of buildings for lodgings, but the same could be seen at the more general plan. The biggest shift from Orient toward Europe is evident especially in the lodging culture of the Belgrade inhabitants. The essential changes are evident in the spatial organizational plan, building constructions, infrastructure and esthetics of the dwelling buildings.

The monograph *Stambena arhitektura Beograda u 19. i početkom 20. veka* (Dwelling Architecture in Belgrade in 19 and beginning of 20th century) is the most extensive and most complex study on the subject; it is based on a PhD dissertation by docent dr Mirjana Roter-Balgojevic, in collaboration with the deceased professor

dr Jovan Nešković and mentor dr Nadja Kurtović-Folić. The dissertation is a synthesis of the work in dwelling architecture of an architect Roter-Blagojević, with an additional impact of numerous authors: Nikola Nestorović, Bogdan Nestorović, dr Branko Maksimović, Željko Škalamera, dr Divna Djurić-Zamolo, Gordana Gordić, dr Branko Vujović and others.

The research method covered a comparative analysis of the development of European and domestic architectural building practice in a given period, with an emphasis of actualities and tendencies in Europe, as well as appropriate response time to the given changes in the given locality.

New “readings” of particular buildings, from an aspect of spatial organization, constructive structure and composition of facade with applied decorative particles, represent a totally new approach, resulting from the author’s systematic and detailed research, which include also an analysis of architectural/building legislations as a foundation for development of the city and its buildings.

Therefore, it can be concluded that the analyzed buildings represent a valuable architectural heritage that, as a material culture, reveals much about the given time period and the history of Belgrade.

The study has an introductory part and five chapters of a different content and volume: 1. Introduction; 2. Urban and architectural transformation of Belgrade during 19th and the beginning of 20th century; 3. Analysis of spatial organization of dwelling buildings; 4. Architectural modeling of dwelling buildings; and 5. Concluding remarks. Addendum contains a summary in English language, Shortcuts, References, Origin of Illustrations and Index.

In addition, the monograph is richly illustrated with numerous direct examples that contain scheme of particular locations, analyses of foundations and facades, as well as numerous photographs from the different time periods.

An especial quality of this study is in detailed footnotes at the end of each chapter; the footnotes contain very valuable information on master builders, architectural styles, elements and so on.

The largest, and possibly the most interesting chapters are the third and fourth, since they cover an extensive typological research of the analyzed buildings. These typological researches are of a special importance since they allow a perception of certain constant, basic elements that appear as a foundation in the history of architecture.

As such, the typological analyses are different from the previous qualifications, and their aim is to establish basic principles that characterize urban and architectural aspects of the given buildings.

In the third chapter, the primary criteria used to define basic types are the form of the foundation and urban disposition, as well as basic features of inner spatial organization of a house or given dwelling unit.

Within multi-family building units, these criteria are expanded to include additional research on clustering of dwelling units (horizontally and vertically), type and position of horizontal and vertical communication, and complexity of the assemblage and number of dwelling units per one level.

For the analysis of modeling and façade' composition of the characteristic types, the adopted criteria were horizontal division, disengagement of the facades' area and usage of mezzanine and garret roofs.

In addition, other analyses included secondary horizontal divisions, vertical divisions and position of particular façade' elements, such as balcony, portals and so on.

Small, though especially significant for our culture in general, spatial totalities such as Kosancicev Venac, Savinac and so on, and certain architectural street solutions, reveal the turbulent development of the dwelling architecture of Belgrade during 19th and the beginning of the 20th century.

By renewal and protection of these urban areas, as well as of individual buildings, we keep and preserve ambiances that witnessed the birth of an authentic spirit of Belgrade, felt among the city's inhabitants in the past; the same spirit was maintained decade after decade as a part of a distinctive tradition, which is lately being under attack of globalization and disappearance.

That is the reason why this complex study by dr Mirjana Roter-Blagojević represents a significant shift forward into researching our cultural and architectural heritage, and forms a basis for further studies and future creative projects that will affirm new approaches in studying our past.

Goran Babić

Секција етнолог – Музејско друштво Србије

У музејима Србије данас ради велики број музеолошки оспособљених стручњака, који имају академско образовање дипломираног етнолога или етнолога/антрополога.⁵ Због вели-

⁵ Музеолошки оспособљени стручњаци су они који имају положен стручни испит, па